

Op leven en dood

17/02/2014 | Rik Torfs

2 FOTO'S

In januari koos een bejaard Fries koppel, 86 en 84 jaar, voor zelfdoding uit vrees voor het bejaardenhuis. Daarom gingen man en vrouw, na een laatste dans begeleid door accordeonmuziek, en terwijl hun vier zonen toekeken, in pyjama op bed liggen. De zorgvuldig afgewogen medicijnen hadden ze in twee bekertjes yoghurt gedaan die ze tegelijk ledigden. Nog even zwaaiden de bejaarden naar hun nakomelingen, waarna ze vredig stierven. Hun vier zoons reageerden trots: 'Fantastisch dat onze ouders ons dit afscheid hebben gegeven.'

Wat mij treft, zijn de pyjama's. Ze dienen om zacht te slapen en de volgende ochtend weer wakker te worden. Ze behoren tot de intimiteit van de nacht. Ze schorten het publieke leven op, en zien er op aandoenlijke wijze onnozel uit. Daarom hebben ze vaak streepjes.

Maar je kunt ook een pyjama aantrekken met het plan er onmiddellijk in te sterven. Omdat sterven dan op slapen lijkt, waarna je ontwaakt uit het lijden van het leven? Misschien.

een daad van moed, alvast bij oudere mensen die 'klaar zijn' met het leven. Op die manier neemt geruisloos de spanning toe tussen zelfmoordpreventie en het recht op zelfbeschikking, ongetwijfeld een maatschappelijk thema voor de komende jaren. Dat poging tot zelfdoding niet strafbaar is, juich ik toe. Maar daarom meteen van een recht spreken, gaat erg ver. Een recht veronderstelt immers de mogelijkheid tot keuze, en die ontbreekt traditioneel bij mensen die tot zelfdoding overgaan omdat zij geen andere uitweg zien. Om die reden heette zelfdoding een wanhoopsdaad te zijn.

In zijn boek *De wrede god* (1971) beschrijft Alfred Alvarez zelfdoding als het beste alternatief voor wie geen groot kunstenaar kan worden. Wezenlijk daarbij is de afweging. Blijkt artistieke roem onbereikbaar, dan heeft het leven geen zin. De vraag is in welke richting de balans overhelt. Alvarez schrijft over de dood in literaire milieus. Zoals Jeroen Brouwers in *De laatste deur. Essays over zelfmoord in de Nederlandse letteren* (1983). Hooggestemde, vaak pathetische aspiraties over kunstenaarschap leiden tot de zelfgekozen dood in koelen bloede. Zelfdoding is geen wanhoopsdaad, maar een keuze.

Vandaag is deze keuze gedemocratiseerd. Kunstenaarschap is niet langer nodig. Maar het leidende beginsel blijft overeind: het leven moet prachtig zijn, zoniet valt de dood te verkiezen. Zelfdoding is vandaag niet enkel een uitweg voor mensen die diep ongelukkig zijn. Zij is er evenzeer voor wie, na nauwkeurige afweging, nuchter vaststelt dat zijn geluk niet groot genoeg is.

Dat is een logische consequentie van een schijnbaar rationele, bijna wetenschappelijke visie over zelfbeschikking. Een mens maakt in alle nuchterheid de balans op, waarbij het leven niet heiliger is dan de dood. Ze zijn intrinsiek even veel waard, elk waardeoordeel is morele arrogantie. Ieder individu beslist in welke richting de balans overhelt. Voor het Friese koppel was de dood in pyjama, in een huiselijke sfeer, te verkiezen boven het leven in een bejaardenhuis.

Er is een tweede reden die het succes van het recht op sterven verklaart. Het compenseert de gestage achteruitgang van andere rechten. Het recht op privacy hebben we opgegeven. De vrijheid van meningsuiting wijkt voor opiniedelicten. Het recht op een behoorlijk proces verdampt nu de vox populi meer controles en strengere straffen wil. In de repressieve samenleving is het zelfbeschikkingsrecht, zeker voor liberale denkers die het pleit hebben verloren, het laatste bastion waarop ze zich terug kunnen plooiën.

keuze, vrijheid en zelfbeschikking. De essentie is een uitzichtloze visie op het leven zelf.

Daarvan vinden we dat het prachtig moet zijn. Vlekkeloos. Kristalhelder als het licht op een zonnige paasdag. We kiezen voor de dood omdat we geen afstand kunnen doen van het paradijs. Dat situeren we niet langer in het hiernamaals, maar tijdens ons leven. En ook in de dood. Hij schenkt wat eertijds het hiernamaals schonk. De dood is goed. Hij is het einde van het lijden. Niemand heeft nog pijn. Eindelijk heeft vrijheid geen grenzen meer. De dood is het bevrijdende moment na het afscheid. De anderen, die de hel zijn, verdwijnen voorgoed uit ons blikveld.

Vroeger hoopten we dat het leven sterker was dan de dood. Vandaag verlangen we dat de dood de onvolkomenheden van het leven wegneemt.